

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

650

HAIBA NA MICHEZO

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2013

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A** na **B** zenye jumla ya maswali **kumi na sita (16)**
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **manne (4)** kutoka sehemu **B**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** ina alama **sitini (60)**.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Wazazi katika shule fulani walilalamika kuwa michezo inawapotezea watoto muda wa kusoma. Ukiwa mwalimu, eleza hoja nne zitakazothibitisha umuhimu wa michezo kwa wanafunzi.

Michezo huboresha afya ya mwili na akili ya mwanafunzi. Wanafunzi wenye afya njema huwa na uwezo mkubwa wa kujifunza na kuelewa masomo yao kwa urahisi.

Michezo hujenga stadi za kijamii kama vile mshikamano, ushirikiano na heshima kwa wenzake. Stadi hizi huwasaidia wanafunzi kuishi vizuri shuleni na hata nje ya shule.

Michezo huchangia kupunguza msongo wa mawazo kwa wanafunzi. Wanafunzi wanaposhiriki michezo hupata burudani na kupunguza mawazo mabaya yanayoweza kuathiri masomo.

Michezo hujenga nidhamu na umakini. Kupitia kufuata kanuni na sheria za michezo, mwanafunzi hujifunza pia kutii taratibu za shuleni na darasani.

2. Wakati wa maandalizi ya somo, baadhi ya walimu huandika malengo yasiyo wazi. Eleza sifa nne zinazotofautisha lengo mahsusi bora.

Lengo mahsusi bora huwa wazi na linaloeleweka kwa urahisi, bila maneno yenye utata.

Lengo mahsusi bora ni linalopimika, kwa maana matokeo yake yanaweza kuthibitishwa baada ya somo kukamilika.

Lengo mahsusi bora ni halisi na linaloweza kufanikishwa kwa kuzingatia muda na uwezo wa wanafunzi.

Lengo mahsusi bora ni la moja kwa moja na linaendana na mada na malengo makuu ya somo.

3. Afisa michezo wa wilaya amehoji kwa nini tathmini iendeleo kufanywa mara kwa mara. Eleza hoja nne za kuthibitisha umuhimu wa tathmini ya mara kwa mara.

Tathmini ya mara kwa mara humsaidia mwalimu kufuatilia maendeleo ya mwanafunzi hatua kwa hatua.

Tathmini huongeza bidii ya mwanafunzi, kwani anajua atapimwa mara kwa mara hivyo huhamasika kusoma na kushiriki.

Tathmini humsaidia mwalimu kubaini mapungufu katika ufundishaji wake na kufanya marekebisho mapema.

Tathmini hutoa kumbukumbu na takwimu za maendeleo ya wanafunzi ambazo ni muhimu kwa ripoti na maendeleo yao ya kitaaluma.

4. Baadhi ya walimu huona vitabu vya kiada pekee vinatosha kufundishia. Eleza hoja nne za kuonyesha umuhimu wa vitabu vya ziada.

Vitabu vya ziada hupanua upeo wa maarifa na kutoa maelezo zaidi kuliko vitabu vya kiada.

Vitabu vya ziada hutoa mifano ya vitendo na tafiti mpya zinazowasaidia wanafunzi kuelewa zaidi.

Vitabu vya ziada huchangia wanafunzi kujisomea kwa uhuru na kuongeza ujuzi binafsi.

Vitabu vya ziada huonyesha mitazamo mbalimbali kuhusu mada moja na kuongeza ubunifu wa wanafunzi.

5. Katika maandalizi ya michezo, mwalimu anatakiwa kuwa makini. Eleza mambo manne yanayothibitisha umuhimu wa maandalizi ya vifaa na zana.

Maandalizi ya vifaa hupunguza upotevu wa muda, kwani mwalimu na wanafunzi hupata vifaa kwa wakati.

Maandalizi huongeza usalama wa wanafunzi kwa kuwa vifaa vinakaguliwa kabla ya kutumika.

Vifaa vilivyoandaliwa mapema hufanya somo kuwa la kuvutia na lenye mvuto kwa wanafunzi.

Kupitia maandalizi, mwalimu hujenga heshima na uaminifu kwa wanafunzi kwa kuonekana makini na mwenye mpangilio.

6. Wakati wa michezo, mwalimu anaweza kubaini matatizo ya kiafya ya wanafunzi. Eleza viashiria vinne vinavyoonyesha mwanafunzi ana matatizo hayo.

Mwanafunzi kupumua kwa shida na haraka hata katika michezo midogo ni kiashiria cha tatizo la kiafya.

Mwanafunzi kuishiwa nguvu au kuzirai wakati wa mazoezi ni dalili ya tatizo la kiafya.

Mwanafunzi kulalamika maumivu ya mara kwa mara katika sehemu za mwili ni kiashiria cha afya duni.

Mwanafunzi kushindwa kushiriki kikamilifu katika michezo kutokana na uchovu usio wa kawaida ni dalili ya matatizo ya kiafya.

7. Shule nyingi zina ukosefu wa vifaa vya michezo. Eleza stadi nne zinazohitajika ili mwalimu aweze kutengeneza zana bora kwa kutumia vifaa vilivyopo.

Mwalimu anahitaji stadi ya ubunifu ili kubuni zana kutoka kwa malighafi zinazopatikana kwa urahisi.

Mwalimu anahitaji stadi ya ufundi wa mikono ili kuunda na kukamilisha zana zinazoweza kutumika.

Mwalimu anahitaji stadi ya kuchagua vifaa salama na vinavyoweza kudumu kwa muda mrefu.

Mwalimu anahitaji stadi ya kutumia teknolojia ndogo au mbinu za asili kuboresha ubora wa zana anazozitengeneza.

8. Usalama wa wanafunzi wakati wa michezo ni jukumu la mwalimu. Eleza mambo manne muhimu ya kuzingatia.

Mwalimu anatakiwa kukagua uwanja na kuhakikisha hakuna vitu hatarishi vinavyoweza kusababisha ajali.

Mwalimu anatakiwa kuhakikisha wanafunzi wanavaa mavazi na viatu sahihi vya michezo.

Mwalimu anatakiwa kuhakikisha vifaa vya michezo viko salama na havina kasoro kabla ya kutumika.

Mwalimu anatakiwa kuwa karibu na wanafunzi ili kutoa msaada wa haraka endapo ajali itatokea.

9. Uliombwa kuandaa Azimio la Kazi kwa muhula mpya. Eleza zana nne muhimu na matumizi yake.

Muhtasari hutumika kama mwongozo wa malengo na mada za kufundishwa kwa muhula mzima.

Kalenda ya shule hutumika kupanga ratiba ya masomo kulingana na muda wa muhula.

Vitabu vya rejea hutumika kuongeza maarifa ya mwalimu na kutoa mifano ya kina zaidi kwa somo.

Shajara hutumika kurekodi maendeleo ya masomo, changamoto na masomo yaliyofundishwa.

10. Wizara ya Elimu ina mpango wa kukagua vitabu shuleni. Eleza vigezo vinne vya kuzingatia kabla ya kuidhinisha kitabu cha Haiba na Michezo.

Kitabu kinapaswa kuendana na muhtasari wa kitaifa na malengo yake ya somo.

Kitabu kinapaswa kutumia lugha rahisi na inayoeleweka kwa wanafunzi wa ngazi husika.

Kitabu kinapaswa kuwa na maudhui sahihi, ya kina na yenye mifano ya vitendo.

Kitabu kinapaswa kuchapwa kwa ubora wa hali ya juu ili kiweze kudumu kwa muda mrefu bila kuharibika kirahisi.

11. “Mwalimu anaweza kufundisha kwa uzoefu bila muhtasari.” Kwa hoja tano, kanusha kauli hii.

Muhtasari huongoza mwelekeo wa kitaifa wa elimu. Bila muhtasari, mwalimu ataendesha somo kwa mtazamo wake binafsi na wanafunzi watakosa kufuata kiwango cha kitaifa kilichokusudiwa.

Muhtasari huweka malengo na shabaha za kila somo. Hata mwalimu mwenye uzoefu anapofundisha bila muhtasari, atashindwa kulenga matokeo ya kitaifa yaliyopangwa.

Muhtasari hutoa mpangilio wa mada na muda wa kufundisha. Bila mpangilio huu, mwalimu anaweza kutumia muda mwingi kwa mada ndogo na kupuuzia mada muhimu.

Muhtasari hutoa mwongozo wa aina ya tathmini itakayofanywa. Bila mwongozo huu, mwalimu hataweza kupima maendeleo ya wanafunzi kwa usahihi na kulinganisha na viwango vya kitaifa.

Muhtasari huleta ulinganifu wa ufundishaji kati ya shule zote nchini. Bila kuutumia, kila mwalimu angefundisha tofauti na kusababisha tofauti kubwa katika elimu inayotolewa.

12. Eleza mambo matano yanayoweza kuathiri mwenendo wa tabia za wanafunzi kupitia michezo shuleni.

Michezo hujenga nidhamu kwa wanafunzi kwa kuwa kila mchezo una sheria zinazopaswa kufuatwa. Nidhamu hii huathiri tabia zao hata nje ya michezo.

Michezo hujenga mshikamano na urafiki. Kupitia ushirikiano katika michezo ya timu, wanafunzi hujifunza kushirikiana na kuishi vizuri na wenzao.

Michezo huondoa tabia za uvivu na kutojali. Wanafunzi wanaposhiriki mara kwa mara kwenye michezo, hujifunza kuwa wachapakazi na kujituma zaidi.

Michezo huchangia kupunguza vurugu na ugomvi kwa kuwa inawapa wanafunzi njia mbadala ya kutumia nguvu zao na msisimko kwa njia sahihi.

Michezo hujenga moyo wa heshima kwa viongozi na wenzao. Wanafunzi hujifunza kutii maamuzi ya waamuzi na kuheshimu wachezaji wenzao, jambo linaloathiri tabia zao shuleni.

13. Ajali za michezo huleta hofu kwa wazazi. Eleza njia tano za kuhakikisha usalama wa wanafunzi wakati wa michezo.

Mwalimu anapaswa kukagua uwanja na vifaa vya michezo kabla ya michezo kuanza ili kuhakikisha hakuna vitu vinavyoweza kusababisha ajali.

Mwalimu anapaswa kuwafundisha wanafunzi mbinu sahihi za kutumia vifaa na kucheza michezo. Hii hupunguza uwezekano wa kupata majeraha.

Wanafunzi wanapaswa kuvaa mavazi na viatu vinavyofaa michezo ili kuepuka kuumia kwa urahisi.

Mwalimu anapaswa kuwa karibu wakati wa michezo ili kutoa msaada wa haraka endapo ajali itatokea.

Mwalimu anapaswa kuhakikisha wanafunzi wanafanya mazoezi ya viungo na joto kabla ya kuanza mchezo ili kuandaa miili yao na kupunguza hatari ya majeraha.

14. Andalio la somo ni nyenzo muhimu ya kufanikisha somo. Eleza namna vipengele vitano vya andalio vinavyotumika.

Mada ya somo humsaidia mwalimu kujua kile kinachofundishwa na kuweka mkazo katika maudhui husika.

Malengo mahsusi humwelekeza mwalimu katika matokeo ya somo. Hii humsaidia kufundisha kwa kulenga ujuzi, stadi au tabia anazotarajiwa kwa mwanafunzi.

Vifaa na zana zilizoorodheshwa humsaidia mwalimu kujiandaa mapema na kufanya somo liwe la vitendo na la kueleweka.

Mbinu za ufundishaji humsaidia mwalimu kuchagua njia bora za kufundisha kwa kushirikisha wanafunzi na kuongeza ushiriki wao.

Tathmini iliyo kwenye andalio humsaidia mwalimu kupima matokeo ya somo na kujua kama wanafunzi wameelewa au la.

15. Azimio la Kazi ni maandalizi ya lazima. Eleza vipengele vitano na nafasi yake katika maandalizi ya somo.

Kipengele cha mada humsaidia mwalimu kubaini masomo yote yatakayofundishwa kwa muhula mzima. Hii humsaidia kupanga ufuatano wa masomo.

Kipengele cha malengo ya jumla huweka shabaha za somo lote. Hii humsaidia mwalimu kulenga mafanikio ya muda mrefu katika ufundishaji.

Kipengele cha muda huonyesha muda wa kufundisha kila mada. Hii humsaidia mwalimu kupanga ratiba na kuhakikisha anamaliza mada zote kwa wakati.

Kipengele cha vifaa na nyenzo humsaidia mwalimu kuandaa vifaa vitakavyotumika mapema. Hii huondoa changamoto za kusubiri vifaa kwa muda wa mwisho.

Kipengele cha tathmini huonyesha namna mwalimu atakavyopima maendeleo ya wanafunzi. Hii humsaidia kupanga mbinu na aina ya maswali yatakayotumika.

16. Ripoti ya maendeleo ya mwanafunzi ni kumbukumbu muhimu. Eleza hoja tano za kuthibitisha umuhimu wa ripoti hiyo katika ufundishaji.

Ripoti ya maendeleo husaidia kufuatilia mwenendo wa mwanafunzi katika masomo na michezo kwa kipindi fulani.

Ripoti hutoa taarifa kwa wazazi kuhusu maendeleo ya mtoto wao na hivyo huwapa nafasi ya kusaidia nyumbani.

Ripoti humsaidia mwalimu kutambua wanafunzi wenye changamoto maalumu na kupanga mbinu za kuwasaidia.

Ripoti hutumika kama kumbukumbu ya kudumu ya maendeleo ya mwanafunzi, ambayo inaweza kurejelewa baadaye.

Ripoti huongeza uwajibikaji wa mwanafunzi kwa kuwa anajua maendeleo yake yameandikwa na kufuatiliwa.